

**АНАЛИЗА СТАЊА У ДОМОВИМА
ЗА ДЕЦУ БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА
У АП ВОЈВОДИНИ**

Анализа:

**Покрајински завод
за социјалну заштиту**

Анђелија Ђоловић
Маја Думнић

Нови Сад, децембар 2007. године

Садржај

I Увод

II Општи преглед стања у домовима за децу у АП Војводини

III Људски ресурси

IV Резиме

I УВОД

Стратегијом развоја социјалне заштите усвојеном од стране Владе Републике Србије, децембра 2005. године као основни циљ реформе дефинисан је развој интегралне социјалне заштите. Један од посебних циљева предвиђених Стратегијом је развој мреже услуга у заједници који обухвата интегралну процену и планирање у заједници, систем квалитета, територијално и функционално доступне услуге.

Један од очекиваних ефеката реформе система социјалне заштите јесте трансформација установа за смештај корисника, уз истовремени развој услуга и подршке у природном окружењу. У циљу операционализације и реализације циљева постављених Стратегијом, ресорно Министарство је иницирало пројекат "Трансформација установа за смештај деце и омладине и развој алтернативних облика заштите".

Циљ овог пројекта био је сагледавање актуелних потреба и анализа постојећег стања у установама за децу без родитељског старања као и израда основа за унапређење заштите корисника. Очекивани ефекти ове пројектне активности били су смањење броја деце у установама, реорганизација рада увођењем нових услуга у редовне делатности установа и подизање нивоа услуга за децу која остају на смештају увођењем стандарда квалитета услуга.

Анализом података, дошло се до констатације да је упркос свим настојањима и циљевима утврђеним Стратегијом развоја социјалне заштите, још увек велики број деце на смештају у установама, те је сходно томе Министарство за рад, запошљавање и социјалну политику, 03. новембра 2006. године донело Мере за отклањање неправилности у вршењу послова смештаја деце и омладине у установе социјалне заштите. У оквиру ових мере за сваки смештај у установу социјалне заштите детета које није навршило 18 година живота мора бити прибављено мишљење Министарства.

Свесни чињенице да је трансформација установа сложен и дуготрајан процес који захтева спремност, подршку и ангажовање свих актера у систему социјалне заштите, Покрајински завод за социјалну заштиту је својим Програмом рада за 2007.годину планирао израду анализе стања у установама за децу и омладину без родитељског старања.

Циљ анализе је да се на основу сагледавања структуре и потреба корисника, запослених и установа у целини, идентификују истородне препреке и тешкоће у

раду, препознају снаге и слабости на путу трансформације. Такође, посебни циљеви анализе су унапређење стручног рада и квалитета услуга кроз давање препорука и смерница, сагледавање досадашњег тока процеса трансформације установа, идентификовање видова подршке које су им потребне, сагледавање посредних ефеката Мера за отклањање неправилности у раду ЦСР при смештају деце у установе социјалне заштите на рад домова за децу и транспарентност података у циљу размене информација између самих установа.

Подаци коришћени за израду ове анализе добијени су из годишњих извештаја о раду установа, анкетирањем стручних радника, на основу извештаја о надзорима над стручним радом као и из извештаја о праћењу реализације предложених мера у периоду од децембра 2006. до јуна 2007. године.

Покрајинском заводу за социјалну заштиту као установи која, поред осталог, пружа подршку установама социјалне заштите у унапређењу квалитета услуга које се пружају корисницима, али и подршку у процесу трансформације установа, ова анализа ће бити полазна основа за осмишљавање и планирање будућих активности у сарадњи са домовима за децу без родитељског старања.

II ОПШТИ ПРЕГЛЕД СТАЊА У ДОМОВИМА ЗА ДЕЦУ БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА У АП ВОЈВОДИНИ

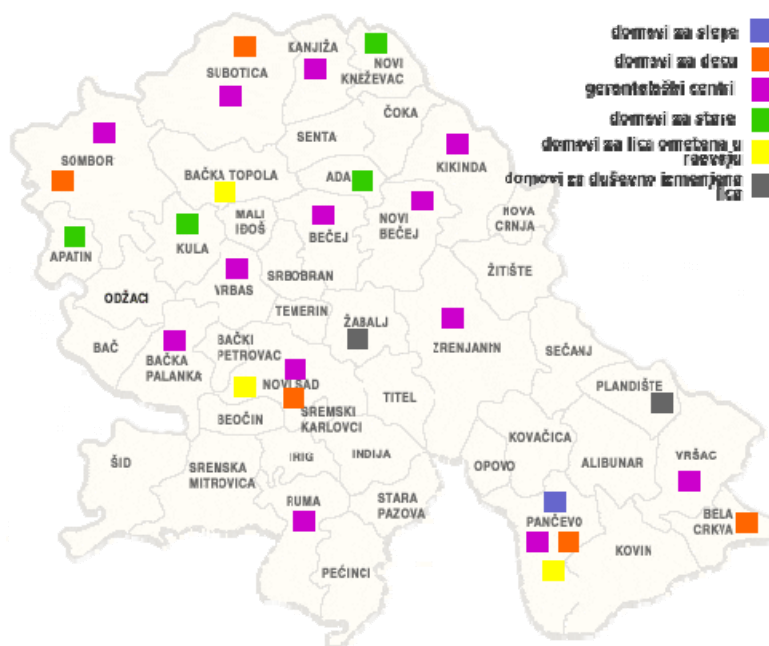
Законом о социјалној заштити и обезбеђивању социјалне сигурности грађана (Сл.гласник РС бр.36/91, 79/91, 33/93, 53/93, 67/93, 46/94, 48/94, 52/96, 29/2001, 84/2004, 105/2005) домови за децу и омладину у члану 80 дефинишу се као установе које обезбеђују збрињавање деце без родитељског старања и деце чији је развој ометен породичним приликама до обезбеђивања услова за повратак у сопствену породицу или збрињавања у усвојилачкој или другој породици односно до оспособљавања за самосталан живот.

Одлуком о мрежи установа социјалне заштите (Службени гласник РС бр 74/91, 55/92, 21/94, 4/96, 46/97, 53/97., 21/98, 31/98, 50/99, 42/2002, 68/2002, 91/2002, 40/2003, 42/2003, 84/2003, 100/2003, 117/2003, 120/2004, 132/2004 и 36/2005) утврђено је да се смештај деце и омладине без родитељског старања и деце чији је развој ометен породичним приликама остварује у 11 домова за децу и омладину, једном центру за заштиту одојчади, деце и омладине, у домским одељењима у оквиру 4 центра за социјални рад и одељењу прихватиштва и прихватне станице у оквиру једног центра за социјални рад.

На територији Аутономне Покрајине Војводине налази се пет домова за децу и омладину :

1. «Вера Радивојевић» у Белој Цркви
2. СОС Дечје село «Др.Милорад Павловић» у Сремској Каменици
3. «Споменак» у Панчеву
4. «Мирослав Антић- Мика » у Сомбору
5. «Колевка» у Суботици.

МРЕЖА УСТАНОВА ЗА СМЕШТАЈ КОРИСНИКА НА ТЕРИТОРИЈИ АП ВОЈВОДИНЕ

На графичком приказу видљиво је да се домови за децу без родитељског старања налазе у четири округа АП Војводине. У Северно бачком је „Колевка“ у Суботици; Западно бачком „Мирослав Антић-Мика“ у Сомбору; Јужно бачком Дечје село у Сремској Каменици; а у Јужно банатском су „Споменак“ у Панчеву и „Вера Радивојевић“ у Белој Цркви. У Сремском, Северно банатском и Средње банатском округу не постоје домови за децу без родитељског старања.

Капацитет домова за децу без родитељског старања у АП Војводини

Назив установе	капацитет	Број деце 31.12.2006.	искоришћеност капацитета 31.12.2006.	број деце 31.07.2007.	искоришћеност капацитета 31.07.2007.
"Мирослав Антић-Мика", Сомбор	80	58	73%	46	58%
"Колевка", Суботица	180	163	90,55%	160	88,88%
"Вера Радивојевић", Бела Црква	120	90	75%	75	62,50%
СОС Дечје село, Сремска Каменица	156	149	95,50%	131	83,97%
"Споменак", Панчево	96	77	80,20%	55	57,29%
УКУПНО	632	537	85%	467	73,89%

Таб.1

Укупан капацитет домова за децу без родитељског старања на територији АП Војводине износи 632 места. Искоришћеност капацитета током задњих неколико година константно опада, тако да је на крају 2006.године била 85%, а на дан 31.07.2007.године само 73,89%. Највећу искоришћеност капацитета има Дом за децу „Колевка“, 88,88%, која врши смештај деце ометене у развоју узраста од 0 до 7 година, а најмању Дом за децу и омладину „Мирослав Антић Мика“ у Сомбору 58%, као и Дом за децу и омладину „Споменак“ у Панчеву 57,29%.

У склопу процеса трансформације, сви домови за децу развијају неки од облика или краткотрајног смештаја (прихватне станице) или услуге из групе отворених облика заштите за децу (куће на пола пута, дневни боравак за децу ометену у развоју, дневни боравак за децу из социјално угрожених породица и децу која похађају наставу по специјалном програму).

У табели бр.2 дат је преглед капацитета ових услуга, броја корисника на дан 31.07.2007. године као и укупан број корисника услуга у периоду од 01.01.2007. до 1.07.2007.године.

**Краткотрајни смештај и отворени облици заштите при домовима
за децу и омладину лишену родитељског старања у АП
Војводини**

Врста услуге		Мирослав Антић-Мика	Колевка	Вера Радивојевић	СОС Деце село	Споменак	УКУПНО
Прихватна станица	капацитет	15	20			4	39
	број деце на дан 31.07.2007.	1	/			/	1
	укупан број деце од 01.01. до 31.07.2007	26	31			34	91
Прихватилиште	капацитет						/
	број деце на дан 31.07.2007.						/
	укупан број деце од 01.01. до 31.07.2007						/
"Кућа на пола пута"	капацитет				22	8	30
	број деце на дан 31.07.2007.				21	4	25
	укупан број деце од 01.01. до 31.07.2007				21	8	29
Дневни Боравак	капацитет		20	30			50
	број деце на дан 31.07.2007.		20	29			49
	укупан број деце од 01.01. до 31.07.2007		20	27			47

таб.2

Услуге прихватне станице пружају се при Домовима за децу и омладину у Сомбору, Суботици и Панчеву. Капацитет и број корисника приказан је такође у табели бр. 2. Треба истаћи да ова услуга постоји и при Центру за социјални рад Нови Сад, а капацитет је 10 места. При овом Центру постоји и Прихватилиште за децу капацитета 20 места, једино ове врсте на територији АП Војводине. Услуге «Куће на пола пута» постоје у оквиру СОС Дечје село већ дужи низ година, док их Дом за децу у Панчеву развија од 2006. године као пројектну активност. Дом за децу «Колевка» у Суботици је формирао дневни боравак за децу ометену у развоју и он је финансиран од стране општине. Дневни боравак за децу из социјално угрожених породица и децу која похађају наставу по специјалном програму покренуо је и Дом за децу «Вера Радивојевић» у Белој Цркви.

Флукуација корисника, пријем, отпуст, разлози отпуста

а) Број пријема и отпуста у 2006. и у првих седам месеци 2007. год.

Редни број	Назив установе	Број пријема		Број отпуста	
		2006.	Од 01.01. до 31.07.2007.	2006.	Од 01.01. до 31.07.2007.
1.	"Мирослав Антић-Мика"	8	/	20	15
2.	"Колевка"	58	20	63	21
3.	"Вера Радивојевић"	23	/	27	15
4.	СОС Дечје село	21	3	21	12
5.	"Споменак"	24	/	25	22
Укупно		134	23	156	85

Таб.3

На основу податка из табеле бр.3 може се констатовати да је у првој половини ове 2007. године значајно опао број деце која су примљена у неки од пет домова за децу на територији АП Војводине. Чак три од пет домова у првих седам месеци ове године нису имали нових смештаја. При томе динамика отпуста деце из установе се одржала или чак интензивирала. Подаци о малом броју пријема у домове за децу од 01.01. до 31.07.2007. год. указују да центри за социјални рад поступају у складу са Мерама за отклањање неправилности у вршењу послова смештаја деце и омладине у установе социјалне заштите донетих од стране Министарства рада и социјалне политике РС.

б) Разлози отпуста из дома

Назив установе	повратак у природну или сродничку породицу		оспособљен за самосталан живот		премештај у хранитељску породицу		усвојење		премештај у другу установу		напустили установу из др. разлога	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
"Мирослав Антић-Мика"	5	5	5	3	6	4			2	1	2	2

"Колевка"	12	6			12	9	5	2	18		16	4
"Вера Радивојевић"	7	5	6		9	8			5	2		
СОС Дечје село	7	2	6	2	3	5		1	3		2	2
"Споменак"	10	12	8	2	5	5			1	2	1	1
УКУПНО	41	30	25	7	35	31	5	3	29	5	21	9
%	27%	35%	16%	8%	22%	36%	3%	4%	19%	6%	13%	11%

Таб.4

Анализирајући податке о разлозима отпуста деце из домова уочава се да се у првих 7 месеци 2007 године у односу на податке из 2006.године повећао број деце која се враћају у природну или сродничку породицу са 27% на 35%, такође је већи и проценат деце која се из установе измештају у хранитељску породицу са 22% деце 2006.године на 36% деце 31.07.2007.год.

Може се претпоставити да је на повећање броја деце која су изашла из установе ради повратка у природну или сродничку породицу као и повећање броја деце измештене из установе у хранитељску породицу утицало поступања центара за социјални рад у складу са упутством Министарства и Мерама за отклањање неправилности у вршењу послова смештаја деце и омладине у установе социјалне заштите, које обавезује центре за социјални рад да заједно са установом за смештај, преиспитају могућност ванинституционалне заштите деце.

Структура деце и омладине у домовима за децу без родитељског старања

а) Структура деце по полу

Ред. број	Назив установе	31.12.2006.		31.07.2007.	
		мушко	женко	мушко	женко
1.	"Мирослав Антић-Мика"	31	27	27	19
2.	"Колевка"	97	66	95	65
3.	"Вера Радивојевић"	54	36	45	30
4.	СОС Дечје село	74	98	61	91
5.	"Споменак"	46	31	32	23
Укупно		302	258	260	228
%		54%	46%	53%	47%

Таб.5

Из табела бр.5 може се констатовати да је полна структура прилично уједначена, односно да се у домовима за децу на смештају налази приближно једнак број дечака и девојчица.

б) Структура деце по пореклу

Ред. број	Назив установе	31.12.2006.			31.07.2007.		
		брачно	ванбрачно	нахоче	брачно	ванбрачно	нахоче
1.	"Мирослав Антић-Мика"	34	23	1	24	21	1
2.	"Колевка"	119	44		116	44	
3.	"Вера Радивојевић"	35	55		28	47	
4.	СОС Дечје село	96	72	4	84	64	4
5.	"Споменак"	37	40		27	28	
Укупно		321	234	5	279	204	5
%		57%	42%	1%	57%	42%	1%

Таб.6

Структура деце по пореклу идентична је у 2006. и 2007.години, 57% деце је брачног, а 42% деце је ванбрачног порекла. Само 1% деце нема утврђено порекло.

в) Структура деце по узрасту

Назив установе	до 11месеци		1 - 3 године		4 - 7 година		8-15 година		16 и више година	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
"Мирослав Антић-Мика"							40	27	18	19
"Колевка"	18	12	45	45	87	91	13	20		
"Вера Радивојевић"					7	4	67	47	16	24
СОС Дечје село					13	6	89	65	70	81
"Споменак"					2		47	23	28	32
УКУПНО	18	12	45	45	109	101	256	182	132	156
%	3%	2%	8%	8%	19%	21%	46%	37%	24%	32%

Таб.7

Подаци приказани у табели бр.7 указују на тенденцију промене старосне структуре деце у домовима где се значајно повећава број младих на узрасту од 16 година и више. Ако се изузме Дом за децу „Колевка“ која је и регистрована као установа за смештај деце до 7 година, у другим домовима је све мањи број деце предшколског узраста или их уопште нема на смештају.

Промена старосне структуре и све већи број младих од 16 година и више још се јасније уочава ако из анализе изузму подаци Дома за децу „Колевка“. Тада видимо да се у осталим домовима на смештају налази само 3% деце предшколског узраста, 49% деце узраста од 8 до 15 година, а 48% су млади од 16 година и више.

г) Структура деце према средини из које су дошла

		Мирослав Антић- Мика	Колевка	Вера Радивојевић	СОС Дечје село	Споменак	УКУПНО	%
природне породице	2006	28	59	53	89	41	270	48%
	2007	18	59	39	83	23	222	46%
усвојитељске породице	2006				2		2	
	2007				2		2	
породице сродника	2006	4		5	22	6	37	7%
	2007	3		5	14	4	26	5%
хранитељске породице	2006	10		13	28	16	67	12%
	2007	12		10	30	16	68	14%
другог дома	2006	12		19	24	14	69	12%
	2007	13		13	16	12	54	11%
завода за васпитање	2006			1			1	
	2007			2	4		6	1%
здравствене установе	2006		104				104	19%
	2007		101	1	1		103	22%
са улице	2006				1		1	
	2007			5	1		6	1%
остало	2006	4			5		9	2%
	2007				2		2	

таб.8

Из приказаних података уочавамо да највећи проценат деце у дом долази из природне породице, али је значајан и проценат деце која су претходно била у хранитељској породици или другом дому (око 25% деце).

Полазећи од потребе деце за стабилношћу и сталношћу као и познатих негативних ефеката честих промена облика заштите на њихов развој, мишљења смо да овај уочени податак у наредном периоду заслужује детаљнију анализу и идентификовање разлога и околности које узрокују премештаје деце из хранитељске породице у дом или из једног дома у други.

д) Структура деце према разлогу смештаја

Назив установе	родитељи умрли		родитељи непознати		родитељи потпуно лишени родитељског права		родитељи делимично лишени родитељског права		родитељи лишени пословне способности		остало	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
"Мирослав Антић-Мика"	3	3	1	1	1	2		1			53	39
"Колевка"	2	2				10		24			161	124
"Вера Радивојевић"	1	3				3			5		84	69
СОС Дечје село	9	5	2	5	5	29	4	8	21	12	131	93
"Споменак"		1			5	5	4		1	2	67	47
УКУПНО	15	14	3	6	11	49	8	33	27	14	496	372
%	3%	3%	1%	1%	2%	10%	1%	7%	5%	3%	88%	76%

таб.9

Као и у 2006.години, на дан 31.07.2007.године највећи броје деце у дому налази се на смештају без решења суда. Број деце чији су родитељи лишени у потпуности или делимично родитељског права, или лишени пословне способности повећан је у односу на 2006.годину, али се у суштини и даље ради о веома малом броју. У 2007.години на смештају је било 10% деце чији су родитељи лишени у потпуности родитељског права, 7% деце чији су родитељи делимично лишени родитељског права и 3% чији су родитељи лишени пословне способности.

ђ) Контакти са природном породицом

Назив установе	редовно		повремено		не контактира	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
„Мирослав Антић-Мика“	33	27	12	13	13	6
„Колевка“	60	50	58	58	45	52
„Вера Радивојевић“	8	9	36	23	46	43
СОС Дечје село	68	52	64	56	40	44
„Споменак“	24	13	29	19	24	23
УКУПНО	193	151	199	169	168	168
%	34%	31%	36%	35%	30%	34%

Таб. 10

Из приказаних података уочава се да једна трећина деце у домовима има редовне контакте са природном породицом, једна трећина повремено контактира, а једна трећина нема контакте. Податак да 34% деце на дан 31.07.2007.године нема контакте са родитељима не кореспондира са подацима о

разлозима смештаја деце у установу, где је 3% деце чији су родитељи умрли, 10% чији су родитељи лишени у потпуности родитељског права. И у тим ситуацијама се претпоставља да деца имају сроднике или друге значајне одрасле особе са којима могу и треба да одржавају контакте у циљу изградње и очувања породичног идентитета.

С обзиром да се већина контаката деце са природном породицом одвија без утврђеног плана контакта, нејасни су критеријуми на основу којих су стручни радници дома давали оцену да ли су контакти редовни или повремени. Зато ове податке треба прихватити са резервом. Неспоран је закључак о неопходности да упутни центри за социјални рад и домови за децу унапреде своје активности на успостављају, одржавању и интензивирању контакта породице и сродника са децом на смештају у домовима.

е) Образовни статус деце у домовима

	"Мирослав Антић-Мика"		"Колевка"		"Вера Радивојевић"		СОС Деце село		"Сломенак"		УКУПНО		%	
	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.
предшколска установа			6	3	5	4	10	7	1		22	14	5%	4%
редовна ОШ	11	6			39	34	64	45	19	15	133	100	34%	29%
редовна СШ	3	1			7	7	33	35	15	8	58	51	14%	15%
специјална ОШ	22	19			26	20	17	17	18	10	83	66	22%	20%
специјална СШ	11	11			10	9	14	12	11	11	46	43	11%	13%
школа за основно образовање одраслих	5	1					5	2	3	2	13	5	3%	2%
курсеви	1	2			1	1		1	3	2	5	6	1%	2%
факултет							15	18	2	4	17	22	4%	7%
оспособљени траже посао	2	3			1		5	8	1	1	9	12	2%	4%
оспособљени и запослени							7	7			7	7	2%	2%
не похађају школу	3	3			1		2		4	2	10	5	2%	2%

Таб.11

У односу на податке из 2006.године и у 2007.години највећи број деце 29% похађа основну школу, од чега 20% специјалну основну школу. Повећао се број деце у средњој и средњој специјалној школи, као и број младих који студирају (са 4% 2006.год. на 7% 2007.године). Предпостављамо да су уочене промене у образовном статусу деце последица већ запажене промене старосне структуре деце у домовима.

ж) Дужина боравка у установи

Назив установе	до 1 год.		2 – 4 год.		5 -7 год.		8-10 год.		преко 10 год.	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
„Мирослав Антић-Мика“	8	5	31	24	13	12	3	3	3	2
„Колевка“	42	42	45	65	76	73				
„Вера Радивојевић“	20	13	35	23	13	12	16	20	6	7
СОС Дечје село	21	15	54	43	43	47	25	24	29	23
„Споменак“	18	7	28	24	19	15	10	5	2	4
УКУПНО	109	82	193	179	164	159	54	52	40	36
%	19%	16%	35%	36%	29%	31%	10%	10%	7%	7%

Таб.12

Анализом података о дужини боравка деце у домовима за децу долазимо до закључка да, за већину деце, боравак у домовима није краткотрајан јер 31% деце у установи борави од 5 до 7 година, 10% од 8 до 10 година, а 7% чак и преко 10 година. Може се рећи да 48% деце „одроста“ у домовима.

з) Структура деце у односу на присутне сметње у развоју на дан 31.07.2007. год.

	„Мирослав Антић-Мика“	"Колевка"	"Вера Радивојевић"	СОС Дечје село	"Споменак"	УКУПНО	%
лака МНР	31	1	29	31	23	115	24%
умерено МНР	3	1				4	1%
теже и тешко МНР		137				137	28%
сензорне сметње				4	9	13	3%
телесне сметње				1	1	2	
говорне сметње				6	3	9	2%
вишеструка ометеност		10				10	2%

хронична органска обољења			3	10	3	16	3%
деца без сметњи у развоју	12	11	43	99	16	181	37%

Таб.13

У пет домова за децу без родитељског старања на територији АП Војводине само је 37% деце без сметњи у развоју. Најзаступљеније су сметње у интелектуалном развоју. С обзиром да Дом за децу „Колевка“ у Суботици врши прихват деце узраста до 7 година, пре свега са сметњама у развоју, ради објективнијег сагледавања броја деце у друга четири дома издвојили смо податке дома „Колевка“ из даље анализе. И када се издвоје подаци за дом „Колевка“ видимо да је у остала четири дома за децу без родитељског старања висок проценат деце са сметњама у развоју, чак 49%. Најприсутније су сметње у интелектуалном развоју (36%), сензорне сметње (4%) и хронична органска обољења (5%). Само половина деце у ова четири дома немају сметње у развоју.

и) Структура деце са дијагностикованим менталним поремећајима, поремећајима понашања и емоција на дан 31.07.2007. год.

	"Мирослав Антић-Мика"	"Вера Радивојевић"	СОС Дечје село	"Споменак"	УКУПНО	%
поремећаји понашања	3	3	14	/	20	6%
хиперкинетички поремећај	/	/	4	1	5	2%
мешовити поремећаји понашања и емоција	2	3	5	2	12	4%
емоционални поремећаји	1	1	29	11	42	13%
поремећаји социјалног функционисања	/	2	30	14	46	15%
тикови	/	/	/	2	2	1%
енурезе	7	13	10	5	35	11%
енкопрезе	/	/	3	1	4	1%
поремећаји исхране	2	/	3	/	5	2%
ноћни страхови	/	/	8	/	8	3%
без дијагностикованих поремећаја	31	53	30	19	133	42%

Таб.15

Код само 42% деце у четири дома за децу («Дечје село», «Споменак», «Вера Радивојевић», » Мирослав Антић») нису дијагностиковани поремећаји понашања и емоција. У 58% случајева код деце је дијагностикован неки од поремећаја

понашања и емоција. Најприсутнији су поремећаји социјалног функционисања 15%, емоционални поремећаји 13%, енурезе 11%, поремећаји понашања 6%.

Подаци о структури деце са сметњама у развоју и дијагностикованим поремећајима понашања и емоција указује на моменте које је важно узети у обзир да би се изашло у сусрет потребама деце:

- Све већи број деце са сметњама у развоју и поремећајима понашања и емоција у домовима за децу захтевају активније укључивање ресурса локалне заједнице (здравствене службе, образовног система и сл.) као и развијене услуге у локалној заједници, у којој се дом за децу налази, усмерене на ову категорију корисника што често у пракси није случај. На пример, у општини Бела Црква и општини Панчево не постоје специјалистичке службе здравственог система које би биле доступне потенцијалним корисницима услуга (дечји неуропсихијатар, клинички психолог и сл.).
- Све већи број деце са сметњама у развоју и поремећајима понашања и емоција захтева специјализована знања и вештине стручних радника у непосредном раду са децом, пре свега васпитача. При планирању едукација за стручне раднике у домовима за децу мора се водити рачуна о овим подацима.
- Изналажење других облика заштите за децу у домовима подразумева развој специјализованог хранитељства и регрутовање нових хранитељских породица мотивисаних и обучених за пријем деце са сметњама у развоју и са поремећајима у понашању којих је највећи број у домовима за децу.
- Потребно је преиспитати постојеће структуралне стандарде, пре свега нормативе везане за број стручних радника у светлу нових и другачијих потреба деце у домовима за децу и потребе другачијег приступа у раду стручних радника.

Комисија за надзор над стручним радом Покрајинског завода за социјалну заштиту реализовала је надзоре над стручним радом у свим Домовима за децу без родитељског старања у АП Војводини у периоду од 28.11.2006. до 18.06.2007. Такође, у четири дома извршен је непосредан увид у реализацију предложених мера из надзора над стручним радом. Важно је истаћи да надзори над стручним радом у овим установама нису вршени, у просеку, више од 10 година.

Циљ надзора над стручним радом био је сагледавање актуелног стања и функционисања установа као целина као и оцена стручног рада, давање препорука за отклањање уочених пропуста и неправилности у раду и унапређење квалитета услуга које се пружају корисницима.

Током надзора уочено је да се већина домова за децу, и поред извесних специфичности у организацији и раду, сусреће са сличним тешкоћама, недостацима и изазовима. Приказом најчешћих предлога мера датих након надзора, желимо да скренемо пажњу и укажемо на области рада установа у којима је потребно унапређење стручног рада и подизање квалитета услуга. У том циљу предлагано је:

- укључивање свих запослених, да у оквиру послова које обављају, активно и одговорно раде на побољшању услова живота и подизању стандарда корисника.

- да се евиденција о корисницима и документација о стручном раду води у складу са Правилником о вођењу евиденције и документације о стручном раду у установама социјалне заштите
- да се преиспита постојећа организација рада, у већој мери усклади са потребама деце као и са Правилником о ближим условима за оснивање и нормативима и стандардима за обављање делатности установа социјалне заштите за смештај деце и омладине без родитељског старања и деце и омладине са поремећајима у понашању («Сл.Гласник РС бр.88/93, 121/03, 8/06, 63/06»).
- да се јасно разграниче надлежности и процедуре у раду стручних тела установе, донесу програми и планови рада стручних тела као и да се уредно воде записници са седница.
- да се планирање као битан предуслов рада установе мора увести у све сегменте рада, на нивоу установе као целине, васпитне групе и појединца.
- виши степен партиципације корисника у одлучивању о свим питањима значајним за њихов живот у установи. У овом погледу посебно је важно иницирати формирање Дечје домске заједнице, а потом континуирано подстицати њен рад
- да се интензивира стручни рад установе на успостављању и очувању контаката деце на смештају са родитељима и сродницима у складу са планом контаката.
- да се унапреди васпитно-образовни рад са децом применом савремених метода и разноврсних облика стручног рада.
- да се, у циљу заштите права деце, корисници упознају са Конвенцијом о правима детета, формира интерни тим и примењује Посебни протокол о заштити деце од злостављања и занемаривања у установама социјалне заштите.

Услови живота и стандард корисника у домовима за децу без родитељског старања

Неповољна економска ситуација у земљи у периоду 90-тих довела је до стагнације или чак и пада стандарда живота корисника у домовима за децу. Нису постојала или су била незнатна инвестициона улагања у објекте и опрему. То је оставило дубок траг на стање у домовима за децу, где и поред инвестирања у протеклом периоду и даље постоје велике потребе у већини установа. На основу непосредног увида у услове живота деце у домовима у току надзора над стручним радом констатовано је да је у већини домова неопходно побољшати услове живота, реновирати објекте, набавити нову опрему, намештај и гардеробу за децу. Поред финансијске помоћи Министарства рада и социјалне политике РС и Покрајинског секретаријата за здравство и социјалну политику, мишљења смо да и запослени у домовима својим ангажовањем и активним приступом могу дати значајан допринос подизању стандарда корисника.

Евиденција о корисницима и документација о стручном раду

У већини установа није постојала сва прописана документација или није вођена на прописан начин. Када је у питању евиденција о корисницима најчешће

замерке односиле су се на лични лист и лист праћења рада на заштити корисника. У погледу документације о стручном раду најчешће замерке односиле су се на начин вођења дневника рада, књиге записника стручних тела као и планове рада стручних радника, сарадника и стручног тима. Стиче се утисак да се у већини установа документација води да би се задовољила форма, не препознаје се у довољној мери практичан значај и сврсисходност вођења документације о стручном раду. Сврха евиденције о корисницима и документације о стручном раду је праћење реализације тока и ефеката услуга које се пружају кориснику, доступност и прегледност валидних информација о кориснику свима који са њим непосредно раде, документовање свих важних догађаја. Сврха документације о стручном раду, уопштено речено, је да се обезбеди да услуге које се у дому пружају буду планиране, ефикасне, сврсисходне и економичне. Она је и основа са мониторинг и евалуацију пружених услуга.

С обзиром да је у току израда стандарда услуга у области социјалне заштите као и нових правилника о раду установа за смештај корисника, препорука ПЗСЗ је да се размотре могућности и начини да се документација о стручном раду води на ефикаснији и економичнији начин. Ту посебно мислимо на дневнике рада васпитача где је потребно да се израде нови или модификују и уобличе постојећи, једнообразни за све домове за децу.

Организација рада

Унутрашња организација у домовима за децу у АП Војводини је слична, а постојеће разлике условљене су капацитетом, просторном организацијом установе и другим специфичностима.

У свим домовима, живот деце и васпитни рад организован је по васпитним групама, али су критеријуми за њихово формирање различити. У појединим установама васпитне групе су хомогене по узрасту, али има установа где то није случај. Број деце у васпитној групи варира од деветоро до тринаесторо. У три дома деца из исте васпитне групе имају заједнички животни простор (соба, стамбена целина, кућица), док у два дома деца из истих васпитних група бораве у различитим собама. Утисак Комисије за надзор био је да је организација васпитног рада много једноставнија када деца исте васпитне групе деле животни простор.

Анализом организације сменског рада васпитача, уочено је да у два дома за децу она није у довољној мери била прилагођена потребама деце. У тим домовима мали број васпитача у установи је радио викендом или у поподневној смени када је реално већина деце присутна у установи. Запажено је такође, да је у свим домовима радно време стручних сарадника (социјалног радника, психолога или педагога) прилагођено потребама деце, тј. да су ангажовани и у преподневној и поподневној смени. Тешкоће са којима се установе сусрећу при организовању сменског рада истакле су у први план потребу преиспитивања норматива запослених стручних радника у непосредном раду са децом, пре свега васпитача, посебно ноћних (у домовима са више објеката или физички разуђеним објектима).

Дневна организација живота и рада у домовима за децу која обухвата организацију активности везаних за исхрану, дневни и ноћни одмор, слободно време, учење итд. дефинисана је Кућним редом или дневним режимом. У свим домовима за децу постоји Кућни ред који је најчешће прилагођен потребама деце. Комисија за надзор у појединим установама сугерисала је да Кућни ред обухвати и активности током викенда, празника и распуста. Мишљења смо да је за сваки систем било да је породица или дом за децу важно да постоје правила која могу и да се подразумевају али је много боље када су јасно дефинисана и вербализована. Правила свакако не треба да буду крута или ригидна, већ флексибилна и да излазе у сусрет индивидуалним потребама деце.

Анализирајући рад стручних тела у домовима за децу запажено је да, осим у Дечјем селу, стручна тела у осталим домовима нису имала планове рада, записници нису вођени на адекватан начин, а у једној броју дома нису биле јасно разграничене ни надлежности и процедуре у раду стручних тела. Педагошко веће као највише стручно тело дома стара се о унапређењу васпитно образовног рада, прати реализацију и исходе програма васпитно образовног рада, вреднује резултате рада васпитача и стручних сарадника и предузима мере за јединствен и усклађен рад са децом и решава друга стручна питања васпитно образовног рада. Из наведених функција Педагошког већа произилази и његов значај за рад дома за децу без родитељског старања на шта је Комисија указивала у току вршења надзора над стручним радом. Јасно разграничене надлежности и јасне процедуре у раду стручних тела дома обезбеђују координиране и усмерене активности на заштити деце и младих.

Планирање

У току надзора над стручним радом у домовима за децу и омладину уочили смо да је у већини сегмент планирања запостављен. На нивоу појединца индивидуални планови заштите нису израђивани континуирано или нису довољно операционализовани, кратки су и уопштени. Уочено је да су се до сада ЦСР нередовно одазивали позивима из дома да активно учествују у изради индивидуалних планова заштите. Индивидуални планови заштите најчешће су сачињавани од стране стручног тима дома уз формалну верификацију упутног центра за социјални рад.

Анализирајући структуру и садржај постојећих индивидуалних планова заштите запажено је да углавном дефинишу актуелни ниво функционисања детета али најчешће недостаје опис снага, потреба и интересовања самог детета. Не дефинишу се јасно циљеви који се желе постићи у наредном периоду (полазећи од специфичних потреба конкретног детета) као и индикатори за евалуацију постигнутих резултата. Индивидуални планови заштите обично садрже начине подршке детету али нису спецификовани нивои и динамика подршке као и конкретни носиоци тих активности.

У оквиру планирања на нивоу васпитне групе уочено је да су месечни планови рада на нивоу васпитних група доста формализовани и да недовољно уважавају индивидуалне потребе деце и конкретне васпитне групе. Месечни планови недовољно су операционализовани и често не садрже дефинисане циљеве васпитног рада, методе и облике рада. Запажено је да се васпитачи у реализацији васпитног рада са групом више ослањају на искуство него на

планове рада. С обзиром да је дом организационо и структурно сложен и динамичан систем (све присутнија флукуација корисника, промене у структури условљене променама у спољном окружењу) планирање је утолико значајније. Свакодневни живот у дому за децу без родитељског старања је веома динамичан и пред запослене поставља захтев правовременог деловања у свим животним ситуацијама. Зато је планирање веома важно, јер дефинише јасан правац васпитног деловања али и могућност да будемо флексибилни у кризним ситуацијама и у односу на нове потребе деце.

С обзиром на значај планирања на нивоу организације рада као и непосредне заштите корисника у домовима за децу без родитељског старања, мишљења смо да је неопходно у план стручног усавршавања запослених уврстити обуке из области планирања које ће обезбедити не само разумевање значаја планирања већ и усвајање практичних вештина потребних за ефикасно планирање.

Партиципација корисника

У току надзора над стручним радом у домовима за децу без родитељског старања констатовано је да су у већини биле формиране домске заједнице као тела која су један од начина и путева обезбеђивања партиципације корисника у свакодневном животу дома. У већини домова ова тела су се ретко састајала, а партиципација деце односила се на углавном на исхрану у дому и џепарац.

Сви домови уважили су препоруке Комисије за надзор над стручним радом и препознали значај подстицања активнијег рада домске заједнице, потребу чешћих састанака, проширивање области активности којим се домска заједница бави. У домовима су израђени и усвојени Правилници о раду домске заједнице.

Конвенција о правима детета у члану 12. дефинише право на партиципацију као право детета да изрази своје мишљење и да му се посвети дужна пажња у свим поступцима који га се тичу. Овим чланом се наглашава да свој деци која су у стању да изразе своје мишљење мора бити пружена могућност да учествују у доношењу одлука које га се тичу. Право на партиципацију се због своје важности издваја као један од четири принципа без чијег остваривања није могуће обезбедити уживање осталих права, а то су:

- слобода изражавања: дете има право да слободно изражава своје погледе, да тражи, прима и саопштава информације и идеје свих врста и на разне начине, без обзира на границе (члан 13);
- слобода мишљења, савести и вероисповести (члан 14);
- слобода удруживања: деца имају право на слободу удруживања и слободу мирног окупљања (члан 15);
- заштита приватности: деца имају право на заштиту од мешања у њихову приватност, дом, породицу и личну преписку и право на заштиту своје части и угледа (члан 16);

Суштина и добробит партиципације на јасан начин објашњена је у књизи «Партиципација под лупом» аутора: М.Пешић, Б.Бранковић, С. Томановић-Михајловић, В.Дејановић :» Партиципација само по себи није стање или крајњи исход. Она је сталан процес који води подељеној одговорности и заједничким активностима. Победник се не супротставља губитнику, зато што су обе стране

победници. Нема наметнутих решења, она су заједничка. Степен и квалитет доприноса који појединачне стране остварују у процесу доношења одлуке и извођења активности, значајнији је од тога колико је чије мишљење уграђено у саму одлуку. То је процес учења чији су ефекти видљиви и краткорочно и дугорочно, а могу се представити троструко:

1. Дете које има искуство изражавања свог мишљења, његово уважавање и предузимање активности, развија висок степен самопоуздања и самовредновања. Оно је спремно да прихвати да мишљења других такође имају вредност и на такав начин учи да делује у духу поштовања и сарадње. Дете које учествује у доношењу одлука које се њега тичу, спрежније прихвата одговорност за њихово спровођење, јер у потпуности разуме разлоге њиховог доношења и последице њиховог (не) спровођења;
2. Одрасли који подстиче модел сарадње и учешћа, слушања и уважавања, открива нове квалитете комуникације с децом. Слушајући и уважавајући дечја мишљења шири своја сазнања и спрежнији је да адекватно одговори на дечје потребе. Такав модел неминовно губи негативне елементе ауторитарности и ствара предуслове за деловање из позиције одраслог с позитивним ауторитетом;
3. Деца која имају искуство партиципације и, сходно томе, развијен систем самовредновања, одговорности, уважавања мишљења других и сарадње, израшће у одрасле особе (и родитеље) који ће такав модел преносити и на своју децу, уграђивати га у све социјалне релације и на такав начин чинити основу цивилног, демократског друштва.»

Изложен део стручног текста указује на потребу ширег разумевања права на партиципацију. Његова имплементација у домовима за децу подразумева, сходно томе, практиковање овог права не само кроз рад домске заједнице или уважавање мишљења детета приликом израде индивидуалних планова заштите већ и у свим сегментима заштите од пријема преко третмана до отпуста. Принцип партиципације мора бити уграђен у васпитне поступке васпитача и његов однос са дететом. Право на партиципацију односи се и на избор школе, пријатеља, слободних активности, поштовање приватности итд.

Важна предпоставка стварног учешћа деце тј. њихове партиципације је информисаност. Колико и како ће мишљење детета бити узето у обзир у свим стварима и поступцима који га се тичу зависи од узраста и зрелости детета, конкретне ситуације, природе и сложености одлуке, права и интереса других.

У домовима за децу приликом истицања значаја примене Конвенције о правима детета сусретали смо се са констатацијом дела особља да се деца у свакодневной комуникацији позивају на права, а изостаје осећај за одговорност и обавезе. Управо због тога се и инсистира на практиковању права на партиципацију јер у овом процесу деца уче и развијају одговорности.

Контакти деце и омладине у домовима са родитељима и сродницима

Комисија је посебну важност у току надзора посветила анализи контаката деце из установе са природном породицом и том приликом констатовала да упутни центри, приликом смештаја деце, не израђују **план контаката** деце са природном породицом, нити их накнадно достављају установи. Установа има праксу да тражи од упутних ЦСР писмену сагласност за сваки контакт детета са

породицом ван установе, а такође пред зимске и летње распусте, установа писменим путем тражи од ЦСР да преиспита могућност боравка деце у породици. У већини домова за децу, контакти деце са природном породицом и сродницима нису евидентирани у лист праћења и недовољно пажње посвећивало се бележењу учесталости, квалитета и доживљаја детета о реализованим контактима. То исто важи и за годишње и полугодишње извештаје о кориснику.

Комисија је стекла утисак да су домови за децу отворени за контакте родитеља са децом, не постављају временска ограничења у погледу трајања или термина за реализацију контакта, а у неким домовима постоје и посебне просторије (нпр. у „Колевци“, „Дечјем селу“ и „Споменку“) за одвијање контакта. Претпостављамо да делом због одсуства плана контакта, као и због превелике отворености домова у погледу термина реализације контакта, изостаје континуирано и квалитетно праћење њихове реализације. Зато је и процена запослених о редовности контаката субјективна, а у ствари би требало да буде редовна само она посета која се одвија у складу са планом контакта.

Запажено је да у домовима нису дефинисане активности којима би се систематично радило на мотивисању родитеља да одржавају или интензивирају контакте са својом децом. Често је изношен став од стране стручних радника да је то „посао“ центара за социјални рад. Сматрамо да без координираних активности стручних радника центра за социјални рад као и стручних радника дома за децу на плану успостављања и одржавања контаката родитеља са децом не можемо очекивати остварење жељених исхода.

За успешну реализацију контаката деце на смештају у установама са природном породицом сматрамо значајним следеће активности:

- Центар за социјални рад уз партиципацију родитеља, детета и дома дефинише план контаката детета са природном породицом.
- Подстичу се и омогућавају стални контакти са родитељима, широм породицом и другим за дете значајним особама.
- Посете се реализују у устаљеним терминима, у оквиру слободног времена детета, радним данима као и викендима.
- Дом за децу израђује писана упутства за запослене о правима детета и родитеља; план и упутство за надзирање посета када је то у интересу детета.
- Стручни радници дома за децу активно су укључени у процес мотивације родитеља за одржавање контакта и охрабрују родитеља за веће учешће у активностима у односу на дете.
- Одговорна особа води записник о контактима и посетама: време, трајање и запажања о квалитету контакта.
- Ставови детета о квалитету контаката се записују у персонални досије или дневник рада васпитача.
- Годишњи и полугодишњи извештаји о детету које сачињавају стручни раници дома садржи све релевантне податке о контактима детета са природном породицом.
- У случајевима промена околности и потреба, установа треба да иницира ревидирање и евалуацију плана контаката у сарадњи са упутним центром за социјални рад.

Васпитно образовни рад и слободно време

Планирање и реализација васпитног рада у домовима за децу почива на Основама програма васпитно образовног рада у домовима за децу донетом од стране Министарства Просвете још 1988.године. С обзиром да се ради о програму сачињеном пре 20 година његов садржај, методе и технике васпитног рада нису у складу са новим друштвеним околностима и савременим научним сазнањима.

Приликом надзора над стручним радом уочава се да је у већини домова за децу планирање васпитног рада формализовано и уопштено, нису дефинисани циљеви васпитног рада, методе и технике. Доминира фронтални и индивидуални облик рада са децом, док су групни и радионичарски рад запостављени. Активности васпитача углавном су усмерене на развој радних и хигијенских навика код деце. Фокусирају се на образовање односно на школско постигнуће, васпитачи су доминантно ангажовани на пружању помоћи у учењу и изради домаћих задатака. Недовољно пажње посвећује се учењу и развоју социјалних и животних вештина, које су поред професионалног образовања и оспособљавања веома важне за успешно осамостаљивање и интеграцију деце у социјалном окружењу по напуштању установе.

Праћењем реализације предложених мера констатоване су квалитативне промене у планирању и реализацији васпитног рада. Пример добре праксе је Дечје село где је стручни тим установе уз активно учешће већине васпитача као и спољних стручних сарадника израдио Оквирни план и програм васпитног рада. Овај програм има своје оквири у Основама програма васпитног рада у домовима за децу и младе без родитељског старања (1988.г), али је у великој мери осавремењен концепцијом васпитног рада датим у Смерницима за рад са децом у институцијама социјалне заштите по препоруци Фонда за социјалне иновације и у складу је са принципима Стратегије развоја социјалне заштите.

У свим домовима за децу слободно време се организује кроз рад секција културно забавних и спортских активности, излете, екскурзије и сл. Међу домовима постоје разлике у броју и разноврсности активности које се организују у установи и ван ње, где такође можемо издвојити Дечје село у коме се планирању и организовању слободног времена придаје велика пажња.

Заштита деце од злостављања и занемаривања

Приликом надзора над стручним радом запажено је да су у свим домовима за децу стручни радници били упознати са садржајем Посебног протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања у установама социјалне заштите, али у већини нису били формирани интерни тимови. Такође, деца нису била упозната са Посебним протоколом нити знају процедуру пријављивања сумње или постојања злостављања.

Праћењем реализације предложених мера констатовано је да су у скоро свим домовима формирани интерни тимови, именовани чланови, а њихови контакт телефони доступни. У оквиру рада домске заједнице деца су упозната са садржајем Посебног протокола и начином на који могу да пријаве сумњу или постојање злостављања.

Препреку у пуној примени Посебног протокола представља нејасно дефинисање начина формирања екстерних тимова. У посебном протоколу наведено је да се екстерни тимови формирају у општини или округу у коме се установа налази. У неким општинама, у којима се налазе домови за децу, већ постоје посебно формиран и обучени тимови за заштиту деце од злостављања. На пример у Новом Саду при ЦСР постоји формиран тим и „Сигурна кућа“ Прихватилиште за децу жртве злостављања, а у Сомбору при ЦСР делују мобилни тимови на заштити од насиља. У осталим општинама не постоје специјализовани тимови, или су ЦСР са малим бројем запослених (нпр. ЦСР Бела Црква).

У разговору са запосленима у домовима за децу у Панчеву и Белој Цркви изнет је предлог да се за ова два дома с обзиром да се налазе у истом, јужнобанатском округу формира један екстерни тим који би чинили едуковани стручни радници центара за социјални рад у овом округу. Предлажемо да ресорно Министарство донесе упутство којим ће се конкретизовати начини формирања екстерних тимова и за ситуације које су горе наведене.

Стручни радници су такође истакли потребу за јаснијим дефинисањем процедура у ситуацијама вршњачког насиља, када је потребно предузети мере заштите безбедности деце у дому, поступајући у складу са најбољим интересом и детета које је трпи насиље али и детета починиоца.

На основу података добијених упитником о стручном усавршавању евидентно је да је мали број стручних радника (најчешће по два стручна радника из сваке установе) присуствовао семинарима из области заштите деце од злостављања. Стручни радници у свим домовима за децу нагласили су потребу за додатном едукацијом из области злостављања, примене Протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања, али и виши ниво едукације за чланове интерног тима.

III ЛЉУДСКИ РЕСУРСИ

1. Број запослених у установама за децу у АП Војводини

Назив установе	Укупан број запослених	стручни и радници у непосредном раду са децом	руководеће и административно особље	техничко особље
"Мирослав Антић Мика"	29	14	4	11
"Колевка"	139	98	5	36
"Вера Радовојевић"	34	18	3	13
СОС Дечје село	58	41	5	12
"Споменак"	29	14	5	10
УКУПНО	289	185	22	82

Таб.16

У Домовима за децу без родитељског старања на територији АП Војводине запослено је укупно 289 радника. Од тог броја стручних радника и радника у непосредном раду са децом је 185 (стручни сарадници, васпитачи и неговатељице).

2. Стручни и радници у непосредном раду са децом

Стручни сарадници (социјални радник, психолог, педагог)	11
Васпитачи	56
Неговатељице	118

Таб.17

Највећи број неговатељица ради у Дому за децу „Колевка „ у Суботици где се на смештају налазе деца најнижег календарског узраста и већином, деца са сметњама у развоју.

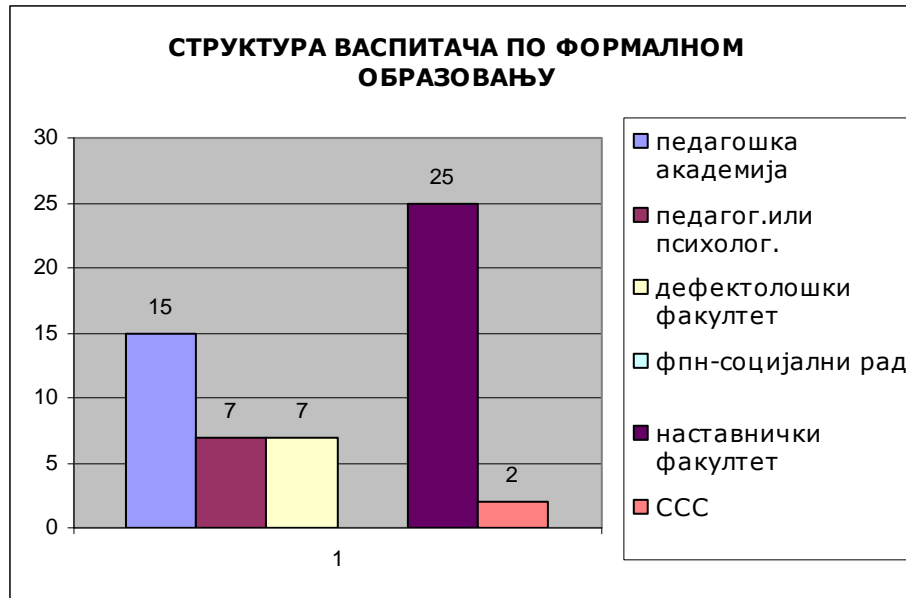
Стручних радника запослених на радном месту васпитача у домовима за децу без родитељског старања на територији АП Војводине је 56.

3. Структура васпитача према формалном образовању

Назив установе	педагошка академија	педагогија или психологија	дефектолошки факултет	ФПН - социјални рад	наставнички факултет	без одговарајућег формалног образовања ССС	УКУПНО
"Мирослав Антић-Мика"	2		1		8		11
"Колевка"	5						5
"Вера Радивојевић"	6				6	2	14
СОС Дечје село	2	5			8		15
"Споменак"		2	6		3		11
УКУПНО	15	7	7	/	25	2	56
%	26%	13%	13%		44%	4%	

Таб.18

Члан 18. Правилника о ближим условима за оснивање и нормативима и стандардима за обављање делатности установа социјалне заштите за смештај деце и омладине без родитељског старања и деце и омладине са поремећајима у понашању (Сл.гласник РС 88/93, 121/2003, 8/2006, 63/2006) предвиђа да стручни радници запослени на месту васпитача у домовима за децу без родитељског старања треба да имају неки од наведених факултета: педагошка академија, филозофски факултет одсек педагогија и психологија, факултет политичких наука одсек социјални рад, дефектолошки факултет или један од наставничких факултета. Структура васпитача по формалном образовању дата је у табели бр.18

Графикон бр.1

Запажа се да је скоро половина васпитача 44%, завршила неки од наставничких факултета (најчешће су то наставници разредне наставе, наставници физичке културе, историје и књижевности). Такође, велики је проценат (26%) васпитача који су завршили педагошку академију и по струци су васпитачи предшколског васпитања. Овај податак није у складу са актуелним стањем, потребама и структуром корисника у домовима за децу без родитељског старања, где је све мањи број деце предшколског узраста, а доминирају деца основношколског и адолесцентног узраста. Не само да се уочава промене узрастне структуре деце у домовима, већ су процентуално све више заступљена деца са сметњама у развоју, поремећајима понашања и др. тешкоћама која изискују специјализована знања и вештине васпитача.

Наставним програмима педагошких академија и наставничких факултета нису обухваћена знања и вештине потребна васпитачима у раду са децом и младима који имају специфичне потребе. Зато је неопходно ангажовање стручњака других профила као и подизање стручне компетенције постојећег кадра. Подизање професионалне компетенције односи се на све васпитаче, али при изради едукативних пакета треба водити рачуна о формалном образовању васпитача, досадашњем неформалном образовању као и потребама за посебним компетенцијама.

Стручно усавршавање

Приликом реализације надзора над стручним радом анкетом су прикупљени подаци о иницијалном образовању, укупном радном искуству, радном искуству у социјалној заштити, семинарима и едукацијама које су васпитачи и стручни сарадници похађали, организаторима и финансијерима реализованих семинара или едукација. Од васпитача и стручних сарадника добијене су такође и информације о неопходним едукацијама које би допринеле унапређењу њиховог будућег рада.

Анализом и обрадом добијених података запажено је следеће:

- Едукације и тренинзи које наводе стручни радници су најчешће једнодневни семинари. Ређе се наводе вишечасовне или вишедневне едукације и тренинзи.
- Семинарима, едукацијама и тренинзима су чешће обухваћени чланови стручног тима, док васпитачи ређе присуствују семинарима и имају мањи број сати едукација.
- Организатори семинара углавном су Министарство рада и социјалне политике, друга сродна Министарства (Здравља и Просвете) и НВО.
- Међу домовима постоје разлике у броју едукација и семинара које су похађали стручни радници. У том погледу издваја се Дечје село где су васпитачи и стручни радници навели највећи број едукација, а такође је обухват организованим едукацијама у овој установи највећи.
- Планирању стручног усавршавања у протеклом периоду није се посвећивало довољно пажње. Приликом надзора над стручним радом у домовима за децу уочено је да у већини није постојао план и програм стручног усавршавања. Запослени су као тешкоћу у планирању стручног усавршавања наводили недостатак финансијских средстава.

Из свих установа један до два стручна радника присуствовали су на семинарима где је тема била развој породичног смештаја, заштита деце од злостављања и занемаривања, индивидуални планови заштите, превенција и сузбијање трговине људима. У појединим домовима наводи се и учешће на семинарима са темом: превенција болести зависности и СИДА, пословна комуникација, локални план акције за децу, припрема младих за излазак из установе и др.

Стручни радници у оквиру свог стручног усавршавања ређе наводе обуке, тренинге и едукативне програме као што су: управљање пројектним циклусом, обука за рад на рачунарима, „Чувари осмеха“, „Школа за васпитаче“, системска породична терапија, опште и специфичне реедукације психомоторике, деца са поремећајима у понашању.

Упитником о стручном усавршавању, васпитачима и стручним радницима дата је прилика да изразе своје ставове и мишљење о томе које су им едукације потребне као и препоруке у вези њихове организације. Изражене потребе стручних радника веома су сличне за све домове за децу и односе се на:

- рад са децом са поремећајем понашања
- заштита деце од злостављања и примена Посебног протокола
- групни рад са децом и младима
- рад са децом са комбинованим сметњама
- рад са адолесцентима
- вршњачко насиље

Поред наведених тема и изражених потреба за стручним усавршавањем од стране запослених у домовима за децу, Покрајински завод за социјалну заштиту је, на основу утисака и сазнања из надзора над стручним радом, уочио потребу за стручним усавршавањем и у областима: планирања и припреме за непосредни васпитни рад са децом; целисходног и ефикасног вођења стручне документације; познавања, разумевања и примене Конвенције о правима детета;

практичне обуке за израду индивидуалних планова заштите; стратешког планирања.

Препоруке анкетираних стручних радника су да се едукацијама обухватити што већи број запослених у непосредном раду са децом као и да се едукације организују у самој установи. Досадашња пракса укључивања малог броја стручних радника у едукације и семинаре показала је недостатке у смислу што није постојало преношење стечених знања и самим тим примена нових сазнања и метода рада у свакодневној пракси и раду целокупне институције.

Стручно усавршавање као битан сегмент у раду установе мора бити планирано на годишњем нивоу, при том водећи рачуна о формалном образовању и израженим потребама стручних радника, о процени стручног тима, специфичним потребама деце у институцији, а у складу са стратешким циљевима постављеним од стране установе у процесу трансформације. Међутим, стручном усавршавању у будуће мора бити посвећена посебна пажња, не само кроз планирање на нивоу установе већ и обезбеђивањем финансијске подршке оснивача и ресорног Министарства за његову реализацију.

За подизање професионалне компетенције стручних радника, поред планираног и систематичног стручног усавршавања кроз организовање семинара, обука, тренинга и сл, значајно је и перманентно самообразовање. Стручне раднике у домовима за децу потребно је мотивисати и подстицати на образовање и омогућити им приступ савременој стручној литератури, интернету и др. изворима информација.

IV РЕЗИМЕ

- Укупан капацитет домова за децу без родитељског старања на територији АП Војводине износи 632 места. Искоришћеност капацитета током задњих неколико година константно опада, тако да је на крају 2006.године искоришћеност била 85%, а на дан 31.07.2007.године само 73,89%.
- У склопу процеса трансформације, сви домови за децу развијају неки од облика или краткотрајног смештаја (прихватне станице) или услуге из групе отворених облика заштите за децу («куће на пола пута, дневни боравак за децу ометену у развоју, дневни боравак за децу из социо угрожених породица и децу која похађају наставу по специјалном програму).
- У првој половини ове 2007.године значајно је опао број деце која су примљена у неки од пет домова за децу на територији АП Војводине. Чак три од пет домова, у првих седам месеци ове године, нису имали нових пријема. При том динамика отпуста деце из установе се одржала или чак интензивирала.

- У првих седам месеци 2007. у односу претходну годину, повећао се број деце која се враћају у природну или сродничку породицу, такође је већи проценат деце која се из установе измештају у хранитељске породице.
- Евидентна је тенденција промене старосне структуре деце у домовима, где се значајно повећава број младих на узрасту од 16 година и више, а све је мањи број деце предшколског узраста или их уопште нема на смештају. Ово се не односи на Дом за децу „Колевка“ која је и регистрована као установа за смештај деце до 7 година.
- Највећи број деце долази у дом из природне породице али је значајан и број оне која су дошла из хранитељске породице или другог дома.
- Као и у 2006. години и на дан 31.07.2007. године највећи броје деце у дому налази се на смештају без решења суда.
- Једна трећина деце у домовима има редовне контакте са природном породицом, једна трећина има повремене, а једна трећина нема контакте.
- За већину деце, боравак у домовима није краткотрајан: 31% деце у установи борави од 5 до 7 година, 10% од 8 до 10 година, а 7% чак и преко 10 година. Може се рећи да 48% деце „одроста“ у домовима.
- Од укупног броја деце без родитељског старања која се налазе на смештају у домовима на територији АП Војводине, 63% деце има сметње у развоју.
- Само код 42% деце у четири дома за децу (Дечје село, Споменак, Вера Радивојевић, Мирослав Антић) нису дијагностиковани поремећаји понашања и емоција. У 58% случајева код деце је дијагностикован неки од поремећаја понашања и емоција. Најзаступљенији су: поремећаји социјалног функционисања 15%, емоционални поремећаји 13%, енурезе 11%, поремећаји понашања 6%.
- У Домовима за децу без родитељског старања на територији АП Војводине запослено је укупно 289 радника. Од тог броја, стручних радника и радника у непосредном раду са децом је 185 (стручни сарадници, васпитачи и неговатељице).
- На радном месту васпитача у домовима за децу без родитељског старања на територији АП Војводине запослено је 56 стручних радника.
- Скоро половина васпитача 44%, су завршили неки од наставничких факултета (најчешће су то наставници разредне наставе, наставници физичке културе, историје и књижевности). Такође, је велик број, 26% васпитача који су завршили педагошку академију тј. по струци су васпитачи предшколског васпитања.
- Због неусаглашености између формалног образовања васпитача и њихове досадашње обуке и тренинга који већином нису били систематични, а са друге стране све већих очекивања и захтева који се пред запослене у установама за децу постављају, као и промене у структури корисника (све

већи број деце са поремећајима у понашању, адолесценти и сл.) стручном усавршавању мора се придати посебна пажња.

- Изражене потребе стручних радника у области стручног усавршавања веома су сличне за све домове за децу и односе се на: рад са децом са поремећајем понашања; заштиту деце од злостављања и примену Посебног протокола; групни рад са децом и младима; рад са децом са комбинованим сметњама; рад са адолесцентима; вршњачко насиље.
- Комисија за надзор над стручним радом Покрајинског завода за социјалну заштиту реализовала је надзоре над стручним радом у свим домовима за децу без родитељског старања у АП Војводини у периоду од 28.11.2006. до 18.06.2007. Том приликом указано је на области рада установа у којима је потребно унапређење стручног рада и подизање квалитета услуга: *услови живота и стандард корисника, вођење стручне документације, рад стручних тела, планирање, поштовање и примена Конвенције о правима детета, посебно права на партиципацију, примена Посебног протокола у заштити деце од злостављања и занемаривања, контаката деце са родитељима и сродницима и васпитно-образовни рад.*